

1. Короткий виклад історії філософії епохи Відродження.

Протягом усього середньовіччя панує уявлення у тому, що земне життя людини немає самостійної цінності, що вона лише підготовка до життя загробної, здійснювану під керівництвом країни та проводом церкви. Таке судження, спочиваюче на протиставленні природного і божественного, відповідає масовому почуттю життя людей пізньої античності і середньовіччя виявилось у знаменитій середньовічному трактаті диякона Лотаря (пізніше Папи Інокентія III) «Про презирство до світу і незначності людини». Саме ця уявлення було підірвано творчістю двох видатних поетів-мислителів Італії — Данте і Петрарки, стали провісниками і ініціаторами гуманістичної думки — однієї з характернейших явищ даної епохи.

У «Божественній комедії», Данте (1265—1321), що дає підсумок розвитку середньовічної культури, великий синтез поезії, філософії, теології, у його статтях закладаються самі основи нового життєрозуміння. Не відкидаючи вчення про витворі, використовуючи неоплатоніческие схеми міркувань, Данте вчить у тому, що людина має двояку — смертну і безсмертну — природу, що вона є середня ланка між тлінним і нетлінним і тому має подвійне призначення, «визначається до двох кінцевим цілям». Один із них буває у тутешньої земному житті і залежить від прояві власної чесноти, інша досягається лише посмертно та за сприяння божественної волі. Двом цілям відповідають двома способами: шлях «філософських наставлень» і шлях «наставлень духовних, переважаючих людський розум». Перший шлях відкритий завдяки природному розуму, і земне призначення людини ввозяться громадянське суспільство, по наставлянням філософії, під керівництвом земного государя. Друга можливість відкритий «завдяки Духу святому», він полягає в вірі в одкровення, і до мети веде церква, очолювана верховним первосвященником. Данте вчить про свободу людської волі, свободі, що у основі особисту відповідальність за скоєне, визначальною гідність людини. Апелюючи до природного розуму, він іде Фомі Аквінському, перед авторитетом якого щиро схиляється, вважаючи, що правда, що світло природного розуму необхідно спрямовувати й не так на теологічні, скільки на етичні проблеми.

У період Відродження почався перехід Західної Європи від феодальних порядків до нового, капіталістичному строю. Тому економіка, торгівля, політика, мореплавання, культура виявляють химерне переплетення й нового, відмираючого й новонароджуваного. Саме цю добу починає формуватися, насамперед у верхах суспільства, новим типом людини, котрій характерно прагнення проявити не в релігійному старанності, а активності у справах земних. Народжується особистість, яка мріє отримати нагороду над вічної життя, а потім уже тут, Землі. Дедалі більше нагорі суспільства з'являється людей, жадібних до багатства, слави, високого суспільного становища, власного щастя, хоча й втратили ще основ християнської віри, шанування влади церкви, шанування схоластичної мудрості. Саме вони створюють напрям культури, отримав назву «гуманізм» і що охопила всі сфери духовного життя.

Гуманізм починається з Данте Аліг'єрі (1265-1321), що у філософських трактатах «Бенкет» і «Монархія» возвеличував земне призначення людини, його смертну і безсмертну природу, громадянське суспільство так і церква. Франческа Петрарка (1304-1374) закликав повернутися й до душі і чарівність цicerоновских гуманітарних наук. Справжня мудрість є знання шляхів досягнення її, що полягає у мистецтві вільною.

Гуманістична програма, запланована Данте і Петраркою, звучала і оформлення в Салютати (1331—1406), який був іншому Петрарки і вважав себе продовжувачем своєї справи. Головне для Салютати — виховати нової людини, який володіє *humanitas* — властивістю, що він твердив як здатність здійснювати добродійні вчинки. На думку Салютати, хоча земна життя і дана людям богом, їхнє власне завдання у цьому, щоб побудувати їх у відповідність до природними законами добра та справедливості яких.

Основна ідея гуманізму про самоцінності земного життя, про можливість виховання здатність до добродійних вчинкам, про роль філософії у цьому розвивався і поглиблювалася у творчості суспільних соціальних і церковних діячів, ерудитів і мислителів: Бруні (1370—1444), Лоренцо Балла (1407-1457), Фичино (1433-1499), Помпонатці (1462-1525), Пикоделла Мирандола (1463-1494) та інших. До спільної мети вони йшли

різними шляхами. Обґрунтовуючи ідею волі народів і гідності людини, Бруні і Помпоіацци приваблюють по-новому —антисхоластически іантитомистски — прочитаного Аристотеля, Лоренцо Балла, як і пізніше з останніх представників Північного Відродження Гассенді (1592—1685) —Епикура,Фичино, засновник платонівської академії у Флоренції,— Платона, аПикоделлаМирайдола - і Платона, або Ньютона, ікаббалу (містичне вчення в юдаїзмі). Остання, і навіть герметизм, зороастризм, обґрунтовують можливість магічного впливу па природу, теж привертали увагу представників гуманістичної думки. Тим самим було відроджувалася як антична філософія, а й античнамистика.

Гуманізм показав себе насамперед у мистецтві та літературі, оспівуючи красу людини, людську любов, потяг до знання.Пробуждающийся інтерес до земної природі стає джерелом бажання зрозуміти світ знає як середу життя людей, але це дало поштовх появі точних знання світобудові. Особливого значення цей процес, що у кінцевому підсумку призвів до появи сучасної науки, мав працю П. Коперника (1473-1543) «Про поведження небесних сфер»,обосновавший геліоцентричну картину, у якій у центрі світу перебуває Сонце, однією з супутників якого є Земля, ранішепочитавшаяся центром Всесвіту. Систему цю,революціонизировавшую погляди на пристрій світу, розвинув видатний мислитель Відродження Д. Бруно (1548-1600).

У період Відродження розмивається межа між наукою як розумінням буття,практически-технической діяльністю чи мистецтвом та мистецької фантазією. Людина перетворюється на витворі Бога, т. е. у природних речах, прагне побачити закон їх побудови. Це було відкриття людини, відкриттямконструирующей іполагающей сили її внутрішнього світу, а переконаність у релятивності людських проявів, здібностей і думок коренилася у відчутті абсолютності людини, несводимого чогось конкретному.

Початок натурфілософії перегукується зБернардиноТелезио (1509-1588), який вивчає природу відповідно до її власними початками, виключаючи божественне початок з природи. Причина руху — «власна сутність» природи, а чи не Бог. У ФранческаПатприци (1529-1597) першооснова всіх речей — «простір, світло, потік і тепло», а всеохоплюючий і всепроникний світло демонструє єдність світу і Бога. Бог зливається з дикою природою, природа обожнюється.Парацельс (1493-1541) бачить у природі якесь живе ціле, пронизане магічними силами.

Ці ідеї розвивали ЛеонБаттистаАльберти (1404-1472),Лоренца Балла (1407-1457), Піка деллаМирандола (1463-1494), Мішель Монтень (1533-1592), Еразм Роттердамський (1469-1536). Філософія спускається з неба на грішну землю, питання моральності й людинолюбства, загострений інтерес до свого «я» стають головною темою міркування. Томас Мор (1478-1535) у своїй «Утопії» виступає проти егоїстичного себелюбства і поза етичний ідеал загальності. Корінь зла він вбачають у приватної власності. Він вважає, що ідеальний суспільний лад нищить його. Виробництво Мор представляє як ідеалізований середньовічний а ручна праця. Проте в нього є й світло ідея виборності посадових осіб, висока оцінка мистецтва, оптимістична мораль. Політичні погляди Нікколо Макіавеллі (1469-1527) стверджували політичний реалізм, пов'язані з антропологічним песимізмом, нову концепцію «чесноти» государя, протистоїть «долі» і керує ефективно державою. Ідеалом Макіавеллі є монархія у вигляді довічної, одноосібної і необмеженої диктатури. Нове природознавство та, підготовлені розвитком філософії гуманізму, забезпечували обґрунтовану віру людини у здатність пізнати світ і саму себе. Це відтворено на роботах Леонардо так Вінчі (1452-1519), Миколи Коперника (1473-1543), Йоганна Кеплера (1571-1630), Галілео Галілея (1564-1642) і Джордано Бруно (1548-1600), які підготували наукову революцію XVIII в.

Величезний вплив перебіг світовою науковою і у філософській думці надав інший послідовник Коперника - великий учений Галілео Галілей (1564-1642), теж який під церковний трибунал, змусив його зректисякоперниковского вчення, визнаного церквою єрессю. Тільки час керівництво католицькій Церкві офіційно оголосило про реабілітації Галілея і помилковості суду з нього.

Галілей ввійшов у історію як із засновників сучасної науки. Серед перших він став на шлях наукових експериментів, використавши при цьому винайдений на той час у Голландії

телескоп. Вивчаючи з допомогою цього кошти небо, учений виявив багато такого, що дозволяло назавжди і безповоротно відмовитися від прийнятої схоластикою Арістотелевої картини світу. Місяць виявилось досконалою сферою, аизборожденной нерівностями, Венера, як і Місяць, мала фази, Сатурн здавався розділеним втричі планети. Дуже важливими виявлення Галілеєм трьох супутників, що обертаються довкола Юпітера - власне це був маленька модель геліоцентричної системи Коперника. Спостереження над падінням тіл, котрим використали маятник і схил, сприяли висновку, що рух тіла щодо який-небудь системи відліку нічого очікувати змінюватися і відхилятися, якщо рухається ця система відліку. Цього закону, відомий сучасної науці як основу відносності Галілея, доводить, що Земля обертається не змінює траєкторій падіння тіл я з висот.

Хоч як значні наукові висновки Галілея, вони відступають за значенням до того, саме цей мислитель справедливо вважається родоначальником принципово нового підходи до науки, заповіданого епохою Відродження сучасності. Стисло суть цього нового підходу насамперед у використанні експерименту на дослідження природи. Тим самим у науку ввійшли технічні устрою, а експериментальна техніка одним з найважливіші складові наукової праці, замінюючи логічні міркування теми текстів давнини. Інший найважливіший внесок Галілея до науки - твердження вирішальну роль кількісних прийомів описи природи з допомогою математики. Галілей став основоположником розуміння природи як механічної системи, що можна вивчити у вигляді математики, механіки і розуму. Він вимагав відкинути авторитети у питаннях науку й засновувати висновки на спостереженні і експерименті. Заодно він не брав під сумнів істини християнства, часто повторюючи хожившее тоді вислів, що віра вказує нам як відвідати небо, ніж як влаштовано небо.

Серед мислителів Відродження одне з перших місць займає Леонардо так Вінчі (1452-1519). Великий художник, він також прославився як чудовий вчений і інженер. Як учений він відстоював вирішальне значення досвіду розуміння природи, висуваючи першому плані математику і механіку. Для пізнання природи недостатньо вільного людського духу потрібен науковий метод, основою якого має бути почуттєвий досвід, направлений замінити світ. Але це лише початок знання - завдання - просуватися від почуття до загальним висновків, стверджував великий мислитель.

Епоха Відродження засвідчує розвитком промисловості, торгівлі, мореплавання, військової справи, тобто. розвитком матеріального виробництва, отже, розвитком техніки, природознавства, механіки, математики. Винаходи й несподівані відкриття, знаменующие перехід до Новому часу, відкриття Америки, встановлення нової астрономічної системи, що з ім'ям Коперника, змінили погляди людей поширювати на світ і становище у ньому людину, наклали глибокий відбиток все характер наступної науку й філософії.

Епоха становлення капіталізму народжувала титанів думки, почуття, характеру і справи. Видатні люди цього періоду — цілісні, універсальні, масштабні натури. Вони ставили собі грандіозні завдання — спираючись на досвід, пояснити життя природи, суспільства і людини.

Альбрехт Дюрер (1478—1521) був художником, гравером, скульптором, архітектором, інженером і мислителем. Ніколо Макіавеллі (1409—1527) — діяч, історик, письменник, поет, соціолог, політичний мислитель класичного рівня — підвищив роль політичної реальності, людської активності взагалі, зокрема політичних пристрастей, інтересів, стверджуючи, що з політичних здібностей і доблесті залежать доля держави й народів: політика є щось основне у суспільства. Величайшим гігантом духу на той час був геній над геніями Вільям Шекспір (1564—1616). Весь світ зрозумів Шекспіра, і багато шанують його як найбільшого драматичного поета.

З цією епохи характерне як б друге народження ідей античної філософії, передусім — той самий спрямованість до людини. Потреби суспільно-історичної практики з'явилися потужним імпульсом розвитку природничих і гуманітарних наук, заклавши основи досвідченого природознавства Нового часу.

Виразителями цієї тенденції були найбільші мислителі епохи Відродження, загальним пафосом якої стала ідея гуманізму, відстоювання принципу творчої самостійності людини, його гідності, права на земні радості і щасті.

2. Основні ідеї натурфілософії вчення М.Кузанського.

На глибшому рівні пошук метафізичних підстав гуманістичних поглядів вели М.Кузанський (1401-1464) і Дж. Бруно (1548-1600). Найунікальнішим явищем у філософії XV в., хоча зовсім зрозумілою як природний результат розвитку усього попереднього у філософській думці й точні висловлювання потреб духовного життя тієї епохи, стали твори видатного, багатогранного мислителя Миколи Кузанського — теолога (він був кардиналом при папі Пій II), філософа, відомого вченого, особливо у математиці, астрономії і географії. Його вважають родоначальником німецької філософії.

Кузанець (названо як за місцем народження — Куза на Мозеле), належав до ордена августинців, стверджував ідею єдності Бог і природа про виявлення їх у природі, про шлях пізнання Бог і природа Всесвіту. Він надав великий вплив на Дж. Бруно, якому особливо імпонувало вчення про нескінченності світу і геліоцентричне світогляд. У цьому вся Кузанець був прямим попередником М. Коперника. Він буквально справив революцію у астрономії, зруйнувавши космологічну систему Платона, Аристотеля і Птолемея і затвердивши систему геліоцентризму. Кузанець розвинув ідеї взаємозв'язку всіх природних явищ, ідеї діалектичного збігу протилежностей, протиріччя, вчення про нескінченності Всесвіту і про людину як мікрокосмос. Він стверджував міць людського пізнання; людина через діяльність власного розуму («людина є її розум») хіба що уподібнювався Богу. Думки Кузанця про збіг (єдність) всіх протилежностей у Богові за змістом і малою форми тонко-діалектичні. Також діалектична та її ідея про співвідношенні частини й цілого — окреме свідчить про передусім існування цілого. Він розмірковував і межах застосування закону протиріччя математичному пізнанню, і про можливість застосування математичних понять розуміння природи. У цілому нині, за словами Р. Гегеля, з Миколи Кузанського починається поступовий перехід від математичної містики до точної математики. «Усі речі, каже Кузанський, завдяки причастю Єдиному суть те, що суть єдине ж, причастю про що свідчить буття як, і окремого, по-своєму сяє в усьому і на будь-якій речі. Тож у твоїх роздумах тобі слід шукати тотожності в багатьох або ж єдності — в інакшості» Можна сміливо сказати, що проблема протиріч була основою у його творчості.

Особисте знайомство Миколи Кузанського з декотрими гуманістами, захоплення античної літературою, спонукання його вивчати грецьку мову вплинули на напрям, метод і стиль його філософствування. М.Кузанський використовує метод, аналогічний математичного, що відповідає стану вченого незнання.

Микола Кузанський, розв'язуючи проблеми співвідношення світу і Бога у філософському дискурсі, вважає, що Єдине є всі, утворює єдине і безоглядне. Вчення про людину в пантеїстичній космології Миколи Кузанського встановлює наскрізний зв'язок із абсолютною природою Христа, що є згорнута стан людської природи. Людина силою власного розуму розкриває світ у його поняттях, лише торкаючись світом природи. Безкінечна сутність речей вказує пізнання процесу сходження від кінцевого, почуттєвого світу до розуміння безкінечної його сутності. Він, шлях розуму годі було змішувати з шляхом віри. Він стверджував єдність Бог і природа світу, оскільки Бог, якого філософ називав абсолютним максимумом, абсолютним буттям, єдиним і єдиним, присутній в усьому як і, вони беруть участь у ньому, що означає, за словами мислителя, збіг максимуму і мінімуму. Отож, відповідно до Миколи Кузанського, Всесвіт є Бог. Такий підхід до світобудови прийнято називати «пантеїзмом», якого і дотримувався Микола Кузанський, попри заборону цього вчення католицькою церквою. Всупереч церковним постановам, він також стверджував, що земля перестала бути центром світу, оскільки центру загалом немає. Людині доступно пізнання Всесвіту, й у процесі особливо є математика, дає єдине достовірне знання. Але розумів він математику в містичному дусі, вважаючи математичні знаки лише видимими символами невидимого світу, які мають таємничу природу. Так, число 10 займає основні світові співвідношення, число 4 вказує на основні шаблони пізнання, число 3 - триєдність

Божества тощо. З математики виходить Микола Кузанський у своєму вченні про збіг протилежностей, що він вважав властивим всьому світу.

Це доводиться, на його думку, наприклад, тим, що нічого немає протилежного, ніж коло і є пряма лінія, проте за збільшення радіуса окружності дедалі більше збігаються з дотичною.

3. Основні ідеї натурфілософії вчення Дж. Бруно.

Дж. Бруно (1548—1600 р.р.), що є філософом і поетом, характеризується як пантеїзм (pan — усе й theos — Бог) — філософське вчення, за яким Бог утотожнюється зі світовим цілим. У цьому вся світовому цілому світова душа та світової божественний розум збігаються. Оформленню пантеїстичної натурфілософії багато чому сприяло знайомство Дж. Бруно з поглядами Миколи Кузанського: Бруно вбачав мети філософії розуміння несверхприродного Бога, а природи, що є «Богом в речах». Поділяючи космологічну теорію М. Коперника, оказавшую нею значний вплив, Бруно розвивав ідеї про нескінченності природи й нескінченному безлічі світів Всесвіту. Він розглядав діалектичні ідеї про внутрішній кривизну і збігу протилежностей. У нескінченності, відповідно до Бруно, ототожнюючись, зливаються пряма і окружність, центр і периферія, форма і матерія. Основний одиницею суцього є монада, діяльності якої виявляються слияними тілесне й духовне, об'єкт і суб'єкт. Вищу субстанцію становить «монада монада», чи Бог. Як ціле вона виявляється в усьому одиничному за принципом «усе на всім».

Він стверджував нескінченність Всесвіту, як зборів незліченних Сонць зіспутниками-планетами, об'єднаними по круговим орбітам. Вчення про Космос з'єднувалося у Бруно з філософської ідеєю, за якою увесь Всесвіт є єдине початок речей, і тому вона той самий, що Бог, вічний і незмінний, єдино що стоїть і живої. Одиничні речі - це частки вічного духу, і вічної життя.

Безкінечна Всесвіт, у його розумінні, має безліч зірок, таких як наш Сонцю, навколо яких обертається безліч планет, подібних до орю Землю. Стосовно нескінченності безглуздо запитувати про центр. Він — ніде, і він — скрізь. Безкінечний Всесвіт є породженням безкінечною божественної мощі. Життя у тому чи іншого формі властива всім природним речам. Розумна життя мусить бути як Землі.

Людина — кінцева земна істота — має кінцевої смертної душею. Тільки розумна безособова частина душі то, можливо безсмертна. Тому ми мають усвідомлювати неминучість особистої смерті. Однак у очікуванні смерті, на думку Дж. Бруно, не можна бути несерйозним, адже ми призначені для творчого творення з урахуванням пізнання. Вища щабель пізнання і якщо вища щабель людського вдосконалення -- самовідданість і подвижництво заради високої мети — є стан героїчного ентузіазму, якого і треба прагнути.

Етичні погляди Бруно полягають у затвердженні «героїчного ентузіазму», безмежної любові до нескінченному. Це уподібнює людей божеству, відрізняє їх як справжніх мислителів, поетів і поведки героїв, що височать над розміреним повсякденністю. Ідеї Бруно вплинули на таких мислителів, як Б. Спіноза, Р. Ляйбніц, Ф.В.Шеллінг та інших.

17 лютого 1600 р. Дж. Бруно був заживо спаленим площею Квітів у Римі. Джордано Бруно особистість викликає захоплення. Коли інквізиція початку переслідувати Бруно, він сформулював свій принцип: «Мене мало цікавить та обставина, що свої ідеї можуть суперечити погляду багатьох осіб, якщо вони узгоджуються з розумом і досвідом». На засіданнях суду інквізиції він був незворушно спокійний. Лише одна коли він порушив мовчання: вислухавши вирок, сказав: «Мені здається, що ви вимовляєте вирок з великим страхом, чому його вислуховую». Думаючи, що страх змусить його зректися свої політичні переконання, йому надали тиждень терміну, але тиждень пройшов, а Бруно залишився непохитний. Його праці теж спалили. Його було заборонено згадувати публічно. Своїм життям і творчістю Дж. Бруно завершує добу Відродження.